

Въпросите на имуществената отговорност на членовете на органите за управление на кооперацията и гаранционното обезпечение на отговорността за вреди

Анастас Георгиев

Management of the cooperative shall be exercised by its authorities. They consist of individuals who are authorized and bound by law and statutes to perform certain actions on behalf of the entity. Bodies are not separate entities but are part of the cooperative, thus can not enter into relationships with her. Relations occur between persons of the composition of the bodies and very cooperative. Members of the bodies bear the organizational and financial liability to the cooperative actions of management. The Act establishes collateral management as a legal means to guarantee the obligations of the Members of the cooperative. Under Article 21, paragraph 1 and article 28 of the Cooperatives Act, members of management and supervisory bodies are jointly liable for damage caused fault of the cooperative. The new provision of chл. 28b of the Cooperatives Act establishes the obligation of the chairman and board members to give security for management operations.

ВЪВЕДЕНИЕ

Управлението на кооперацията се осъществява от нейните органи. Те се състоят от физически лица, които са овластени и обвързани според закона и устава да извършват определени действия от името на юридическото лице. Органите не са отделни правни субекти, а представляват част от кооперацията, поради което не могат да влизат в правоотношения с нея. Отношенията възникват между лицата от състава на органите и самата кооперация. Членовете на органите носят организационна и имуществена отговорност пред кооперацията за действията по управлението. Законът установява обезпеченията за управлението като правни средства за гарантиране изпълнението на задълженията на членовете на органите на кооперацията. Съгласно чл. 21, ал. 1 и чл. 28а от Закона за кооперациите, членовете на управителните и контролни органи отговарят солидарно за вредите, които са причинили виновно на кооперацията. Новата разпоредба на чл. 28б от Закона за кооперациите установява задължение за председателя и членовете на съветите да дадат гаранция за дейността по управлението.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Управлението на кооперацията се осъществява от нейните управителни, изпълнителни и контролни органи. То представлява дейност по вземане на решения за организацията и ръководството на дейността на кооперацията, в действия по осъществяване на тези решения, по контрол и санкциониране на нарушителите. Към управлението се отнася още и дейността по формирането на волята на юридическото лице във връзка с извършване на правни действия спрямо други правни субекти и самото извършване на такива действия. Кооперацията подобно на акционерното дружество с двустепенна система на управление има най-сложната структура на органите в сравнение с останалите юридически лица- търговци. Нейни задължителни органи са: общо събрание, управителен съвет, председател и контролен съвет. Кооперацията може да формира помощни и факултативни органи- напр. комисии, съвети, изпълнителен директор и др. Те може да имат самостоятелни компетентности, но най-често подпомагат задължителните органи - чл. 21, ал. 3 от Закона за кооперациите.

Законовата компетентност на общото събрание е дадена в разгърнат вид в чл. 15, ал. 4, т. 1- 18 от Закона за кооперациите. Сред неговите изключителни правомощия са изборът и освобождаването на председателя на кооперацията и членовете на управителния и контролния съвет- чл. 15, ал. 4, т. 2 и т. 2а от Закона за кооперациите.

Управителните, изпълнителните и контролните органи на кооперацията се

състоят от дееспособни физически лица - членове на кооперацията. Те са овластени и обвързани според закона и устава да извършват определени действия на управление от името на юридическото лице. Разпоредбите на чл. 20, ал. 2, т. 1- 6 и чл. 27, ал. 2 от Закона за кооперациите посочват отрицателните предпоставки, при наличието на които членовете на кооперацията не могат да бъдат избирани в нейните органи за управление. Допълнителни ограничения за членство в управителните, изпълнителните и контролните органи на кооперацията могат да се съдържат в особените разпоредбите на други закони. От друга страна, членството в управителен или контролен орган на кооперация се явява пречка за заемането на длъжността в държавната администрация, назначаването като държавен служител и др. - чл. 107а, ал. 1, т. 2 от Кодекса на труда, чл. 19, ал. 6, т. 3 от Закона за администрацията, чл. 7, ал. 2, т. 2 от Закона за държавния служител.

Органите на кооперацията не са отделни правни субекти като състав от физически лица, а представляват част от юридическото лице, поради което не могат да влизат в правоотношения с него. Правни отношения възникват между отделните лица от състава на органите за управление и самата кооперация.

Особеностите на правоотношенията между членовете на органите за управление на кооперацията и самата кооперация дават основание те да бъдат характеризирани като специален вид мандатни правоотношения. По подобие на мандата, между кооперацията в лицето на нейния висш орган за управление - общо събрание- от една страна и членовете на управителните, изпълнителните и контролните органи се сключва съглашение, по силата на което кооперацията възлага, а съответните лица- членове на органите се задължават лично или съвместно с останалите членове да извършват правомерни правни действия по управление за сметка на кооперацията. Отношенията почиват на личното доверие между доверителя и довереника. За разлика традиционните мандатни отношения, при който довереникът е длъжен лично да извърши възложените му правни действия и може да възложи изпълнението на поръчката на друго лице само когато е овластен за това от доверителя или ако това е станало необходимо с оглед запазването на неговите интереси, или накрая, в случай, че доверителят би претърпял вреди от незаемстването, тук няма каквато и да било възможност да се извършва заместване. Отношенията възникват в резултат на проведен избор. Общото събрание е органът, който избира и освобождава председателя и членовете на управителния и контролния съвет. То осъществява своята работа на редовни и извънредни заседания. За да бъдат правновалидни приетите решения, трябва да са спазени всички изисквания на закона и устава относно свикването и провеждането им. Необходимият кворум за приемане на решения за избор на органи, съгласно чл. 17, ал. 1 от Закона за кооперациите е повече от две трети от членовете (пълномощниците). Ако не се явят необходимият брой членове, събраниято се провежда един час по-късно, независимо от броя на присъстващите. Членовете на управителния и контролния съвет се избират и освобождават с тайно гласуване - чл. 15, ал. 4, т. 2 от Закона за кооперациите. Председателят се избира от общото събрание - чл. 15, ал. 4, т. 3 от Закона за кооперациите. Гласуването по принцип е явно. Уставът може да се предвиди или общото събрание да реши изборът да се проведе с тайно гласуване - чл. 18, ал. 4 от Закона за кооперациите. Съгласно чл. 19 от Закона за кооперациите, независимо от размера на дяловите вноски всеки член на кооперацията има право на един глас. Актът, с който се осъществява избора представлява гражданскоправна сделка- решение. Изборът на председателя на кооперацията и членовете на управителния и контролния съвет се извършва с обикновено мнозинство. Когато при приемане на решение за избор на председател по чл. 15, ал. 4, т. 2а от Закона за кооперациите никой от кандидатите не е получил необходимото мнозинство, се провежда нов избор между двамата кандидати, получили най- много гласове. При новия избор кандидатът, получил по- голям брой

гласове, се смята за председател. Лицата избрани в органите за управление се превръщат в довереници на кооперацията като юридическо лице, а не на мнозинството, което ги е подкрепило. За всяко заседание на общото събрание се води протокол в писмена форма, който се подписва от председателя на събранието и протоколчика. Взетите решения задължително се вписват в протокола и се прочитат в края на заседанието- чл. 18, ал. 5 от Закона за кооперациите.

Членовете на съветите имат еднакви права и задължения независимо от вътрешното разпределение на функциите помежду им. Те са длъжни да изпълняват задълженията си в интерес на кооперацията, полагайки грижата на добрия търговец. Председателят и членовете на управителния съвет следва да се въздържат от конкурентна дейност- чл. 28в от Закона за кооперациите. За изпълнението на задълженията си като членове на орган за управление на кооперацията съответните лица могат да получават възнаграждение - арг. от чл. 28б от Закона за кооперациите. Неговият размер се определя от общото събрание.

Основните задължения на кооперацията са да плати възнаграждение на председателя и членовете на съветите в случай, че такова е било уговорено; да плати разноските, които членовете на органите са направили при управлението, както и ги обезщети за вредите, които са претърпели при това изпълнение.

Тъй като става въпрос за конкретна правна връзка, това по себе си води до обвързаност на съдържащите се в нея задължения с юридическата отговорност за нарушаването им. Става въпрос за неизпълнение на задълженията на членовете на органите за полагане на грижа за кооперативните работи и неизвършване на конкурентна дейност. Следователно, за причинените вреди вследствие на виновното нарушаване на задълженията за грижа и лоялност членовете на органите носят гражданска имуществена отговорност. Вредите представляват неблагоприятните правни последици, настъпили в резултат на неизпълнението на задълженията. Тъй като е налице неизпълнение на вече съществуващо гражданскоправно задължение, тази отговорност е договорна, а не деликтна, какъвто извод може погрешно да се направи предвид редакциите на чл. 24, ал. 1 и чл. 28а от Закона за кооперациите. Отговорността е спрямо кооперацията като юридическо лице. Отделният член на кооперацията няма иск по чл. 24, ал. 1, съответно по чл. 28а от Закона за кооперациите.

Съгласно чл. 133 от Закона за задълженията и договорите, цялото имущество на длъжника служи за общо обезпечение на неговите кредитори, които имат еднакво право да се удовлетворят от него, ако няма законни основания за предпочитане. Това положение крие опасности за кооперацията. Предвид спецификата на отношенията, оправдан е стремежът на законодателя да гарантира в по-висока степен интересите на кооперацията. Законът за кооперациите установява правните средства за гарантиране изпълнението на задълженията на членовете на органите. Предвидени са задължителни обезпечения за членовете на органите за управление. Те биват лични и реални.

Лично обезпечение представлява пасивната солидарност между членовете на съветите. Съгласно чл. - чл. 21, ал. 1 и чл. 28а от Закона за кооперациите, членовете на управителните и контролни органи отговарят лично, неограничено и солидарно за вредите, които са причинили виновно на кооперацията. По силата на закона спрямо кооперацията като юридическо лице възниква пасивна солидарност между членовете на съответния съвет за причинените вреди в резултат на виновното неизпълнение на задълженията им. Кооперацията има възможност да иска обезщетяване на целия размер на вредите от който и да било от членовете на съветите. Съгласно чл. 25 от Закона за кооперациите, по съдебни спорове между кооперацията и член на управителния съвет кооперацията се представлява от председателя, а когато спорът е между кооперацията и нейния председател от избрани от общото ѝ събрание едно или няколко лица. При предявяване на претенцията по този начин съответното лице не може да се противопостави с

възражението, че останалите членове на съответния орган също са задължени. То е длъжно да обезщети кооперацията за целия размер на причинените виновно вреди. По този начин спрямо кооперацията ще се погасят задълженията и на всички останали членове на съветите. Правата на платилия член на съвет са на първо място да предяви регресни искове към останалите. Техните части следва да се считат за равни. Втората възможност е той да встъпи в правата на удовлетворения кредитор и се ползва от останалите обезпечения, в т. ч. и от дадените гаранции за управлението.

Реално обезпечение представлява гаранцията за управлението, наричана също гаранционно обезпечение. Тя представлява залогоподобно право. Основната функция на залога е една вещ да обезпечава кредитора така, че той по предпочитание да има право да се удовлетвори от цената ѝ. Подобна е функцията на гаранцията за управлението. Законът за кооперациите предвижда, че това е парична сума в размер, определен от общото събрание, но не по-малко от тримесечното брутно възнаграждение на член на орган - чл. 28б от Закона за кооперациите. Общото събрание определя размерът на гаранцията по свое усмотрение. В тази насока то е обвързано единствено с относително определената от закона долна граница. Акът на общото събрание представлява гражданскоправна сделка- решение. Решенията са в писмена форма. Те задължително се вписват в протокола и се прочитат в края на заседанието - чл. 18, ал. 5 от Закона за кооперациите. В тази насока следва да се има предвид и разпоредбата на чл. 15б, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите, съгласно която, когато обезпеченото вземане е по-голямо от 5 лева, гаранцията не може да се противопостави на трети лица, ако няма писмен документ с достоверна дата, съдържащ означение на вещите и на вземането. Елемент от фактическия състав по учредяването на гаранционното обезпечение е предаването на определената сума пари на кооперацията - чл. 28б от Закона за кооперациите. Даването на гаранцията е фактическото действие по предаването на определената парична сума.

За разлика от акционерното дружество, при което чл. 240, ал. 1 от Търговския закон допуска гаранцията да се състои и в депозирани акции или облигации на дружеството, Законът за кооперациите не предвижда възможност гаранционното обезпечение да бъде дадено на кооперацията като движими вещи или ценни книги. Гаранцията за управление дава възможност на кооперацията - кредитор освен с общото обезпечение да разполага и с едно особено обезпечение - със заложените пари, които държи и които може да задържа, за да де удовлетвори с предпочитание пред другите кредитори на същия длъжник.

Гаранцията за управлението се предоставя на кооперацията под формата на парични средства. Кооперацията се превръща в длъжник за определена сума пари. Гаранцията следва да бъде дадена от съответния член на орган със собствени средства. Вноските се правят в касата на кооперацията или по банков път. Кооперацията би следвало да съхранява паричните гаранции в лихвена депозитна сметка. Когато кооперацията, за да обезпечи гаранцията задържа паричната сума от възнагражденията на членовете на органите, тя следва да се декларира заедно с действително полученото възнаграждение за останалите месеци и да бъдат удържани съответните данъци и др. удържки при източника на дохода, съобразно специалното законодателство. Кооперацията има право да държи гаранционните обезпечения. Тя може да ги задържа докато обезпеченото задължение бъде изцяло погасено. Кооперацията може да задържи сумата или да извърши прихващане до размера на вредата.

Гаранционното обезпечение създава задължения само за кооперацията. Тя трябва да съхранява дадените парични гаранции. След погасяване на задължението кооперацията следва да върне гаранционните обезпечения. Гаранциите следва да бъдат върнати на членовете на съветите, след като бъдат освободени от отговорност от общото събрание. На практика те могат да бъдат валидни и в случай на следващ мандат.

Тъй като Законът за кооперациите не регламентира никакъв специален ред за удовлетворяването на кооперацията за виновно причинените вреди от членовете в резултат на дейността им по управлението, следва да се прилага общия гражданскоправен режим.

Членовете на съветите отчитат дейността си пред общото събрание. Съгласно чл. 15, ал. 4, т. 17 от Закона за кооперациите, общото събрание освобождава от отговорност председателя на кооперацията и членовете на управителния и контролния съвет. Освобождаването ползва всички членове на органите за управление.

В Закона за кооперациите липсва разпоредба, аналогична на чл. 230, ал. 3 от Търговския закон, даваща възможност общото събрание да освободи от отговорност член на орган за управление, който няма вина за настъпилите вреди. Общото събрание на акционерното дружество има възможност за такава преценка и решение. Всеки от членовете на съветите на акционерното дружество може да бъде освободен от отговорност, ако в конкретния случай се установи, че той няма вина за причинените вреди. Преценката за наличието или липсата на вина се прави от общото събрание на акционерите. Освобождаването от отговорност по чл. 240, ал. 3 от Търговския закон не ползва останалите членове на съветите, за които то не се отнася. За разлика от него, освобождаването от отговорност по чл. 221, т. 10 от Търговския закон, респективно по чл. 15, ал. 4, т. 17 от Закона за кооперациите ползва всички членове на органи.

Освобождаването от отговорност има правната последица на отказ от право - кооперацията се отказва от правото си да претендира обезщетение от членовете на органите на кооперацията. Този отказ има действие само във вътрешните взаимоотношения между юридическото лице и членовете на съветите. Той по никакъв начин не засяга правата, които са придобили трети лица. По въпросите за вината следва да се прилагат разпоредбите на Закона за задълженията и договорите, като в т. ч. следва да се има предвид, че в гражданското право тя се предполага.

Особеност в режима на имуществената отговорност на членовете на органите е, че докато те продължават да бъдат такива давност не тече - чл. 115, б. "д" от Закона за задълженията и договорите. Сроковете започват да текат от момента на тяхното освобождаване, а самото вземане се погасява в рамките на общия давностен срок по чл. 110 от Закона за задълженията и договорите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Павлова М. , "Гражданско право- обща част", - т. 1, С. , '95 г.
2. Таджер В. , "Капиталови търговски дружества", С. , 1994 г.
3. Стефанов Г. , "Кооперативно право" - I част, В. - Търново, '96.
4. Стефанов Г. , "Кооперативно право" - II част, В. - Търново, '02.
5. Стойчев К. , "Имуществена отговорност на членовете на управителните съвети, директорите и управителите на търговските дружества на капитала" - сп. "Търговско право", С. , '92 г. , кн. 2.
6. Кацаров К. , "Систематичен курс по българско търговско право", С. , '90 г.
7. Джидров П. , "Коментар на търговския закон", т. 3, С. , '94 г.
8. Златарев Е. , "Учебник по търговско право"- I част, С. , '92 г.
9. Писмо № 5/20. 03. 1995 г. на Главно данъчно управление при Министерство на финансите.

За контакти:

ст. ас. Анастас Христов Георгиев, катедра „Частноправни науки“, Юридически факултет, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел. : (082)- 845281,
e-mail: anageorgiev@ru.acad.bg

Докладът е рецензиран.